

Zkoušky zakončující středoškolské vzdělání v Severním Porýní – Vestfálsku

Jan Paclt

0. Úvod

Cílem tohoto textu je popsat specifika vzdělávání v Severním Porýní – Vestfálsku (NRW) v rámci německého federálního systému a porovnat jej se systémem českým. Dále rozebereme místní podobu zkoušek zakončujících vzdělávání na úrovni ISCED 3 – tedy zkoušek ekvivalentních s maturitou v ČR.

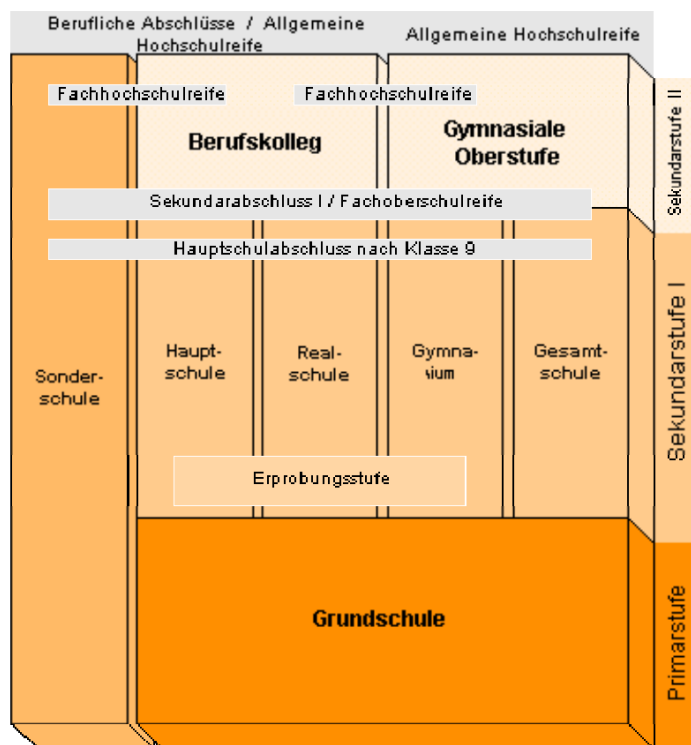
1. Struktura vzdělávacího systému v NRW

Ačkoliv federální vláda v SRN stanovuje hrubé osnovy předmětů, které jsou v rámci sekundárního vzdělávání vyučovány, zodpovědnost za realizaci vzdělávání leží především na ministerstvech jednotlivých spolkových zemí. Lišit se může podoba zkoušek zakončujících středoškolské vzdělání i jejich obtížnost. Dále se může lehce různit nabídka škol, které mají žáci možnost navštěvovat, v závislosti na tom, zda se daná spolková země nacházela na území SRN, nebo NDR před rokem 1990.

Žáci nastupují k povinné desetileté školní docházce v roce, kdy dosáhnou věku šesti let (pokud jej dosáhnou před 1. říjnem). První čtyři roky je výuka zajišťována zejména na tzv. **Grundschulen**, které tvoří páteř primárního vzdělávání. Tyto školy jsou z naprosté většiny státní, existují však i školy soukromé a alternativní (Montessori, Waldorfské, katolické, protestantské...). Vedle nich dále fungují Förder-Schulen zajišťující výuku dětem s poruchami učení nebo s jinými obtížemi.

V pátém roce vzdělávání žáci nastupují k tzv. nižšímu sekundárnímu vzdělávání. Volba školy již v této fázi vzdělávání do značné míry určuje budoucí směřování žáka a je ovlivněna zejména prospěchem na Grundschule a doporučením učitelů. První dva roky sekundárního vzdělávání jsou však velice podobné na všech typech škol, je tedy relativně snadné vybraný typ školy změnit. Pátý a šestý rok vzdělávání je tedy tzv. orientační, resp. zkušební fází (**Erprobungsstufe**) [5]. Tato fáze se v některých jiných spolkových zemích neuplatňuje. Po skončení desetileté docházky na všech typech škol nižšího sekundárního vzdělávání obdrží žáci po splnění závěrečných testů certifikáty, které se mohou různit dle jednotlivých typů škol nebo výkonů žáka během vzdělávání. Certifikáty opravňují absolventy k nástupu na školy vyššího sekundárního vzdělávání zakončené maturitou (**Abitur**) souhrnně označované **Gymnasiale Oberstufe** (ekvivalent našich gymnázií nebo lyceí), nebo na školy typu **Berufskolleg**, které můžeme přirovnat k našim středním odborným školám a učilištím. Právě Berufskolleg představuje jednu ze specialit vzdělávacího systému NRW (viz dále). Na **obr. 1** si můžeme všimnout schématu

zachycujícího vzdělávací systém v NRW. V další kapitole pak budeme charakterizovat jednotlivé typy škol a ve stručnosti i jejich historický vývoj.

Obr. 1: Vzdělávací systém v NRW. Sekundarstufe I a Sekundarstufe II značí nižší sekundární (5. až 10. rok) a vyšší sekundární (11. až 13. rok) vzdělávání. „Allgemeine Hochschulreife“ značí možnost přechodu z daného typu školy na univerzitu. Berufliche Abschlüsse značí zakončení školy odbornou zkouškou a získáním kvalifikace k výkonu povolání. Zdroj [5].

V kontrastu s našimi středními školami se žáci již v nižším sekundárním vzdělávání poměrně úzce specializují. Poptávka německých firem s sebou pak často nese velice specifické požadavky na znalosti a schopnosti uchazečů o pracovní pozice. Řada německých absolventů, kteří chtějí získat práci z oboru ležícího mimo jejich původní zaměření, proto investuje nemalé prostředky k získání další kvalifikace. Není neobvyklé, že na tzv. **Berufskollegen** se hlásí absolventi, kteří již jednou zakončili středoškolské vzdělání maturitou [6].

2. Jednotlivé typy středních škol

Do následujícího výčtu zařadíme mimo jiné i školy nižšího sekundárního vzdělávání, i když z našeho pohledu představují vzdělání spíše na úrovni druhého stupně ZŠ či nižšího gymnázia. Typ absolvované školy značně ovlivňuje další směřování žáků, ačkoliv dnes již není tak determinující, aby pro žáky neexistovala alespoň teoretická možnost přechodu na „prestižnější“ typy vyšších sekundárních škol.

- **Hauptschule**

Takzvané Hauptschulen poskytují základní všeobecné vzdělání a připravují žáky ke specializaci v méně náročných oborech, patří do nižšího sekundárního vzdělávání. Je zde povinné studium jednoho cizího jazyka, matematiky, přírodních věd, historie aj. Ve vyšších ročnících se žáci v průběhu praxí seznamují s možnostmi pracovního uplatnění. Během posledních zhruba dvou desetiletí podíl žáků navštěvujících Hauptschulen klesá, protože roste podpora všeobecného vzdělávání ze strany rodičů žáků, podobně, jako je tomu u nás. Hauptschule se standardně ukončuje s certifikátem „**Hauptschulabschluss**“, žáci s dobrými studijními výsledky mají možnost získat vyšší certifikát „**Mittlerer Schulabschluss**“, který je ekvivalentní certifikátům ze škol typu **Realschule**. Oba tyto certifikáty umožňují přestup na **Berufskolleg**.

- **Realschule**

Realschulen se těší oproti Hauptschulen větší společenské prestiži, patří rovněž do nižšího sekundárního vzdělávání. Poskytují rozsáhlejší obecné vzdělání. Kromě předmětů společného základu si žáci zpravidla mohou vybrat studium dalšího cizího jazyka, případně jiné volitelné předměty. Výuka je na těchto školách rovnoměrně rozdělena na praktickou a teoretickou část, tyto části jsou navíc pečlivě provázány [1]. Po dokončení desáté třídy a složení závěrečné zkoušky získávají žáci Mittlerer Schulabschluss. Tento certifikát opravňuje žáky k nástupu na Berufskolleg, v případě vynikajících studijních výsledků může dotyčný žák postoupit i na vyšší stupeň gymnázia.

- **Gymnasium**

Tato větev středních škol se od roku 1945 po dobu přibližně třiceti let dělila na gymnázia humanistická, zaměřená na výuku klasických jazyků a historie, a gymnázia reálná, zaměřená na výuku přírodních věd. V té době gymnázia zajišťovala výuku pouhých 5 – 10 % žáků. Absolvování gymnázia bylo zároveň jedinou cestou k možnosti studia na univerzitě. Dnes je možné studovat na univerzitě, ačkoliv dotyčný žák v nižším ani vyšším sekundárním vzdělávání gymnáziem nenavštěvoval.

Gymnázia nabízejí poměrně hluboké všeobecné vzdělání, které slouží jako průprava ke studiu na univerzitě nebo k dalším specializačním kurzům vedoucím k získání vysoké kvalifikace. Do roku 2013 byla celková doba studia na gymnáziu 13 let, poté byla tato doba zkrácena na 12 let. Od roku 2020 trvá standardně studium na gymnáziu opět 13 let.

Výuka na nižším gymnáziu zahrnuje nejméně dva cizí jazyky, matematiku, přírodní vědy, historii, geografii, umění aj. Na vyšším gymnáziu existuje možnost specializace v některé z těchto větví: přírodní vědy, jazyk a literatura, humanitní vědy.

Gymnázium může být zakončeno maturitou (**Abitur**), která opravňuje absolventy ke studiu na univerzitě. Někteří žáci mohou studium na vyšším gymnáziu ukončit již po

jednom či dvou letech a zúčastnit se dalšího kvalifikačního programu. Získají pak certifikát **Fachhochschulreife**, který je opravňuje ke studiu na polytechnických školách.

Někteří žáci ukončují studium na nižším gymnáziu získáním certifikátu **Fachoberschulreife**, který je opravňuje k nástupu na Berufskolleg.

- **Gesamtschule**

Jde o jakousi kombinaci tří výše uvedených typů škol. Gesamtschule umožňuje studium žákům různých úrovní schopnosti učení a studijních předpokladů. Všichni žáci studují stejné předměty, aby se nemuseli příliš brzy rozhodovat o své specializaci. Každý předmět lze však studovat na základní a na rozšířené úrovni.

Gesamtschule zahrnuje úrovně „Unterstufe“ a „Oberstufe“, tedy nižší i vyšší sekundární vzdělávání. Oproti gymnáziím, kdy nižší sekundární vzdělávání končí devátou třídou, končí Unterstufe až třídou desátou. Úroveň Oberstufe trvá čtyři roky, stejně jako na gymnáziu [1]. Studium na Gesamtschule lze rovněž ukončit maturitou.

Impulzem ke vzniku tohoto typu škol byl přesun moci v SRN směrem k sociálním demokratům v sedmdesátých letech. Ti se snažili, aby pro žáky existovala možnost specializace i ve vyšším věku, tj. aby žáci nebyli příliš brzy „škatulkováni“ [4].

- **Berufskolleg**

Berufskolleg spadá do vyššího sekundárního vzdělávání a v rámci jedné instituce integruje několik studijních programů. Byla zavedena v devadesátých letech minulého století právě v NRW, aby nabídla možnost studentům specializovaných oborů možnost akademického vzdělání zakončeného zkouškou typu Abitur. Někteří absolventi Berufskolleg tedy mají možnost pokračovat ve studiu na univerzitě, ostatní mohou díky dvouleté praktické výuce začít svou kariéru ve zvoleném oboru.

3. Zkoušky zakončující středoškolské vzdělání

Níže rozebereme způsob, kterým lze ukončit vyšší sekundární vzdělávání, tj. vzdělávání na Gymnáziích a Gesamtschulen ve větvi Oberstufe a na Berufskollegen. Na Berufskolleg (tj. na odborných školách) není nutné ukončovat studium zkouškou, je potřeba pouze školní docházka a zejména praxe v oboru. Pokud si absolvent přeje získat kvalifikaci pro vstup na univerzitu, skládá zkoušku Abitur, stejně jako absolventi Gesamtschulen a Gymnázií.

- **Abitur**

Výsledek Abitur kromě samotných ústních a písemných zkoušek v závěru studia výrazně ovlivňuje také dvouletá tzv. kvalifikační fáze, kdy uchazeč získává body již během svého studia. Tehdy si student vybere dva předměty, kterým se bude věnovat na pokročilé úrovni (LK). V těchto předmětech jsou následně požadovány hlubší znalosti i u samotné závěrečné zkoušky. Kromě zkoušek na úrovni LK si student vybere také dva

maturitní předměty na základní úrovni (GK). Dále má možnost splnit volitelně pátý předmět zkoušky (BLL). V absolvovaných předmětech musejí být v dostatečné míře zastoupeny předměty přírodovědné, humanitní a cizí jazyky. Dále musí být vybrána humanitní, nebo přírodovědná specializace. Podle toho pak student musí absolvovat další předměty v příslušné větvi. Konkrétní (a poměrně obsáhé) podmínky je možné dohledat např. v [7].

Z předmětů absolvovaných během kvalifikační fáze je možné získat 0-15 bodů, které se následně převádějí na známky 1 až 6. Pro úspěšné absolvování předmětu je třeba získat alespoň 5 bodů (známka 4). Bodový zisk v předmětu vedeném na pokročilé úrovni (LK) se navíc násobí koeficientem 2. Celkem je možné během dvou let studia získat až 600 bodů, pro zdárné zakončení je nutné získat alespoň 200 bodů.

Samotná zkouška Abitur sestává ze tří centrálně zadávaných písemných zkoušek a jedné ústní zkoušky sestavené učiteli na příslušné škole. Tyto zkoušky jsou hodnoceny způsobem popsaným výše. Písemná zkouška standardně není doprovázena zkouškou ústní. Tu je však možné konat v případě, že o ni student sám požádá, nebo pokud se jeho známka z Abitur výrazně liší od hodnocení daného předmětu během studia. Celkem je z Abitur možné získat 300 bodů, neboť bodový zisk v každém předmětu je násoben koeficientem 5. Pokud tedy získá student z každého ze čtyř předmětů hraničních 5 bodů, je jeho výsledkem v Abitur zisk minimálního nutného počtu 100 bodů. Celkem lze tedy v obou fázích (v kvalifikační a zkouškové) získat až 900 bodů. Počet bodů je následně převeden na výslednou známku. Detaily jsou opět uvedeny v [7].

Od roku 2021 se mění doba trvání centrálně zadávaných písemných zkoušek. Změna byla dle oficiálních zdrojů [10] zavedena s cílem umožnit žákům zabývat se předmětem zkoušky soustředěněji a více do hloubky. Aktuální časy vymezené pro složení zkoušky shrnuje následující tabulka [10]:

	intenzivnější kurz	Základní kurz
Angličtina a francouzština, všechny další moderní cizí jazyky	270 minut	240 minut
Matematika, všechny ostatní předměty v matematické, vědecké a technické oblasti	270 minut	225 minut
Němčina, hudba, umění, všechny společenské vědy, starověké jazyky, náboženská výchova / náboženská výuka, sport	270 minut	210 minut

4. Statistiky

Niže uvádím shrnutí výsledků zkoušky Abitur v NRW v roce 2020 a jejich porovnání s rokem 2019 (podrobné výsledky v době kompilace této práce nebyly k dispozici).

Zdrojem informací je článek [9]. Kvůli pandemii koronaviru byly termíny Abitur odloženy o tři týdny, samotné zkoušky však proběhly bez jakýchkoliv změn.

Abitur konalo v NRW letos 88 000 studentů, z nichž 78 000 touto zkouškou zakončovalo vzdělávání na Gymnázíích a Gesamtschulen, ostatní žáci takto zakončovali své stadium na Berufskolleg (10 000 studentů z celkem 229 škol). Průměrná známka napříč všemi absolventy byla 2,51 (ekvivalent cca 600 bodů), stejně jako v minulém roce. Mezi absolventy gymnázií pak byla průměrná známka 2,42 (v roce 2019 2,43). Hodnoceno bylo celkem 40 předmětů.

Letos byl během Abitur oproti minulému roku mírně vyšší podíl neúspěšných studentů: 3,79 % na gymnáziích a 5,35 % na odborných školách (minulý rok šlo pořadě o 3,77 % a 4,97 %).

5. Diskuse a závěr

Německé sekundární vzdělávání si drží velice vysoký standard a těší se dobré pověsti. Důvodem je zejména dobré propojení a spolupráce středních škol s podnikateli a podniky. Ty nabízejí studentům praxe a trénink ve zvoleném oboru, silnou motivací ke kvalitnímu vedení výcviku je pro ně možnost vychovat si loajální a kvalifikované zaměstnance „na míru“. A opravdu, němečtí středoškoláci jsou často zaměstnání právě v místě konání své odborné praxe. Teoreticky zaměřené střední školy se pak de facto zavazují, že jejich absolventi jsou dostatečně připraveni ke studiu na univerzitě (jak bylo zmíněno, složení zkoušky Abitur je automaticky „vstupenkou“ na univerzitu).

V případě zkoušky Abitur se může zdát kontroverzní fakt, že výsledná známka je z velké části dána bodovým ziskem v předmětech absolvovaných během studia. Z mého pohledu je tento přístup dobrý, neboť jde o silnou motivaci k dlouhodobě poctivému přístupu ke studiu (ačkoliv jde samozřejmě o motivaci vnější). Zároveň tak mohou být u dlouhodobě dobrých studentů do značné míry eliminovány vlivy nervozity a obecně emocionálního vypětí na celkový výsledek zkoušky. Ze získaných informací hodnotím zkoušku Abitur ve srovnání s českou maturitou jako obtížnější; dle mého názoru má Abitur blízko spíše k britským zkouškám A-level.

Německé vzdělávání dále podniklo dle mého názoru krok správným směrem zavedením Gesamtschule a Berufskolleg, tedy škol, které žáky nenutí se profilovat v příliš nízkém věku a umožňují například absolvování odborného vzdělání zakončeného zkouškou Abitur nebo přechod na prestižnější větev sekundárního vzdělání i během studia. Z mého pohledu tak byl do jisté míry odstraněn neduh německého sekundárního vzdělávání, tedy „škatulkování“ žáků v příliš nízkém věku.

6. Literatura

- [1] *Ministerium für Schule und Weiterbildung des Landes Nordrhein-Westfalen:*
School in North Rhine Westphalia: A quick and easy guide (2015)
http://www.berufsorientierung-nrw.de/cms/upload/pdf/Flyer_Schulsystem_englisch.pdf
- [2] *Handbook Germany:* The school system in North Rhine – Westphalia
<https://handbookgermany.de/en/learn/school/nordrhein-westfalen.html>
- [3] *Lohmar, B., Eckhardt, T. (2013):* The education system in the Federal Republic of Germany 2012/2013: A description of the responsibilities, structures and developments in education policy for the exchange of information in Europe
https://www.kmk.org/fileadmin/Dateien/pdf/Eurydice/Bildungswesen-engl-pdfs/dossier_en_ebook.pdf
- [4] *Ministerium für Schule und Weiterbildung des Landes Nordrhein-Westfalen:*
OECD Activity: Attracting, Developing and Retaining Effective Teachers (2003)
<http://www.oecd.org/education/school/Attracting,%20Developing%20and%20Retaining%20Effective%20Teachers.pdf>
- [5] *Joana Duarte and Anja Brandenburger (2009):*
Report on Teacher Education Needs Analysis – NRW
<http://eucim-te.eu/data/eso27/File/Material/Needs%20Analysis%20Report%20NRW%281%29.pdf>
- [6] *Education Encyclopedia – StateUniversity.com:* Germany – Secondary education
<https://education.stateuniversity.com/pages/522/Germany-SECONDARY-EDUCATION.html>
- [7] *Wikipedia:* Abitur in Nordrhein – Westfalen
https://de.wikipedia.org/wiki/Abitur_in_Nordrhein-Westfalen
- [8] *Abirechner.org:* Abitur in Nordrhein – Westfalen
<https://abirechner.org/Nordrhein-Westfalen.html>

- [9] Wir in NRW, Des Landes Portal: Článek *Abitur 2020 erfolgreich verlaufen*
<https://www.land.nrw/de/pressemitteilung/abitur-2020-erfolgreich-verlaufen-durchschnittsnoten-auf-vorjahresniveau>
- [10] Bildungsportal des Landes NRW: Článek *Verlängerung der Dauer der schriftlichen Prüfungen im Zentralabitur im Jahr 2021*
<https://www.standardsicherung.schulministerium.nrw.de/cms/zentralabitur-wbk/uebersicht/dauer-2021.php>